

КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАНЬ

Ефективне управління формуванням та використанням прибутку в сільськогосподарському виробництві неможливе без налагодження системи контрольних процедур.

Сучасні погляди на сутність зовнішнього контролю фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях передбачають поєднання трьох його складових елементів: суб'єкти контролю, об'єкти контролю та контрольні дії.

До суб'єктів контролю можуть бути віднесені органи, що в межах своєї компетенції здійснюють перевірку бухгалтерського обліку фінансових результатів. Контрольні дії, що включають інформаційне забезпечення та контрольні процедури, дозволяють отримати й перевірити дані про безпосередні об'єкти контролю (доходи, витрати, фінансові результати), на які спрямовуються контрольні функції.

Загалом контрольний процес повинен включати на три стадії: організаційну, дослідну й підсумкову.

Організаційна стадія контролю має передбачати: попереднє вивчення особливостей підприємницької діяльності; дослідження стану бухгалтерського обліку доходів, витрат та фінансових результатів; розробку програми контролю фінансових результатів; визначення методичних прийомів контролю.

На дослідній стадії контролю фінансових результатів повинні застосовуватися загальнонаукові, органолептичні, розрахунково-аналітичні та документальні прийоми контролю, що обрані на організаційній стадії та мають забезпечити достовірність і правильність відображення інформації в первинних документах, облікових регістрах та звітності.

Підсумкова стадія контролю повинна включати виявлення порушень первинного, поточного та підсумкового обліку фінансових результатів, отримання й оцінку пояснень винних осіб, групування та узагальнення виявлених недоліків у відповідному документі (аудиторському висновку чи акті перевірки).

В подальшому результати проведеного контролю (наслідок контрольних процедур) повинні обговорюватися з посадовими особами підприємства, що передбачає розробку пропозицій відносно їх усунення.

І нарешті, зворотній зв'язок, що характеризується інформаційною та, особливо, корекційною спрямованістю, має забезпечити належний контроль за усуненням виявлених порушень в обліку фінансових результатів.

Ефективність зовнішнього контролю фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях, що здійснюватиметься за описаною вище методикою, значним чином залежить від організації та здійснення на підприємствах процедур внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль фінансових результатів, на відміну від зовнішнього контролю, поділяється на попередній, поточний та наступний, а тому забезпечує перевірку облікової інформації на всіх етапах облікового циклу підприємства, а отже – надає центрам відповідальності оперативну інформацією про доходи, витрати та фінансові результати, які вони контролюють, з метою виконання прийнятих рішень. Як зауважує В.О. Шевчук [1, с. 28], спрямованість контрольних дій в часі дозволяє здійснювати кілька режимів контролю залежно від точки підрахунку. Оскільки час має три стадії плину (минуле, сучасне,

майбутнє) і лише одну спрямованість (від минулого до сучасного в майбутнє), то існують і реальні можливості здійснення контролю: минулого (наступний, ретроспективний контроль); сучасного (поточний, оперативний контроль); майбутнього (попередній, випереджаючий контроль).

На етапі попереднього контролю, що здійснюється до прийняття управлінських рішень, важливою є перевірка правильності, законності й доцільності формування доходів, витрат та фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях. Поточний контроль передбачає виявлення відхилень фактичних доходів, витрат та фінансових результатів від запланованих під час здійснення господарських операцій, що забезпечує їх оперативну оцінку та регулювання. Саме поточний контроль повинен забезпечувати покращення структури й величини фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях через пошук можливих резервів. Наступний контроль, що здійснюється після завершення господарських операцій, має за мету перевірити ефективність та доцільність понесених витрат, отриманих доходів, а відповідно – й фінансових результатів, правильність та ефективність їх розподілу.

Наступний контроль фінансових результатів є найбільш поширеним у сільському господарстві, але він не дозволяє уникнути незаконних чи економічно необґрунтованих операцій, оскільки інформація про виявлені відхилення або не використовується за призначенням, або взагалі відсутня, що унеможливує прийняття коригувальних рішень з метою управління прибутком. У зв'язку з цим вирішального значення набувають попередній та поточний види контролю.

Описані вище етапи внутрішнього контролю мають визначальне значення при побудові моделі перевірки фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях, однак остання, на нашу думку, повинна враховувати дві підсистеми: вертикальний та горизонтальний контроль, що потребує виділення центрів відповідальності в сільськогосподарських формуваннях.

Вертикальний контроль повинен забезпечувати аналіз, перевірку та регулювання витрат і доходів у розрізі їх видів на рівні центрів відповідальності. Організація такого контролю повинна передбачити закріплення за конкретними виконавцями (працівниками та менеджерами відповідних рівнів) переліку підконтрольних об'єктів та розподіл завдань таким чином, щоб було можливо періодично контролювати їх виконання. Орієнтовний склад контрольних номенклатур сільськогосподарських формувань узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Склад контрольних номенклатур центрів відповідальності у сільськогосподарських формуваннях

Центри відповідальності	Об'єкти контролю
1	2
Робітники підприємства (механіки, техніки, майстри, диспетчери, трактористи, водії, бункеристи, комбайнери, зважувальники, гідротехніки, агрономи, експедитори, бухгалтери, економісти, комірники, робітники)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Матеріальні витрати (насіння й посадковий матеріал, корми, паливо і мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин та тварин, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби; паливо й енергія, будівельні матеріали, запасні частини, тара й тарні матеріали, допоміжні та інші матеріали) 2. Витрати на оплату праці основних виробничих працівників 3. Зношення необоротних матеріальних активів 4. Витрати на ремонт необоротних матеріальних

1	2
	активів та їх утримання (матеріальні витрати) 5. Доходи від реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг
Керівники структурних підрозділів підприємства (служби (цеху) рослинництва, тваринництва, промислового виробництва, допоміжного виробництва, головний інженер, головний агроном, керівник відділу кадрів, головний бухгалтер, керівник господарської частини, завідувачий складом)	1. Матеріальні витрати структурних підрозділів 2. Витрати на оплату праці основних виробничих працівників та керівників структурних підрозділів 3. Відрахування на соціальні заходи 4. Амортизація необоротних активів структурних підрозділів 5. Витрати на ремонт та утримання необоротних активів за структурними підрозділами 6. Витрати на роботи та послуги, отримані структурними підрозділами 7. Інші витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (виконанням робіт, послуг) та не включені до вищенаведених витрат 8. Загальновиробничі витрати 9. Доходи структурних підрозділів від реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг 10. Фінансові результати структурних підрозділів від реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг
Головний інженер, заступник директора (керівника підприємства)	Витрати, доходи та фінансові результати операційної діяльності
Директор (керівник підприємства)	Витрати, доходи та фінансові результати звичайної діяльності й надзвичайних подій

Він, звичайно, не є вичерпним з огляду на складність технологічного процесу вирощування біологічних активів, але дозволяє виділити підконтрольні об'єкти конкретних посадових осіб досліджуваних підприємств. Перелік об'єктів контролю різних центрів відповідальності розширюється від нижчої ланки управління до вищої, що потребує певної мотивації працівників до здійснення контрольних процедур.

Однак, для мотивації працівників недостатньо, щоб встановлений рівень витрат був достовірним, тому важливого значення набуває горизонтальний контроль, який передбачає дослідження витрат, доходів і фінансових результатів у розрізі їх видів на рівні підприємства в цілому на основі розроблених планів (бюджетів) на рік з помісячною деталізацією даних.

Таким чином, запровадження в практику діяльності сільськогосподарських формувань запропонованого порядку здійснення внутрішнього й зовнішнього контролю фінансових результатів забезпечить можливість попередження або своєчасного виявлення й усунення помилок, порушень та відхилень, що сприятиме отриманню запланованих фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Шевчук В.О. *Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (проблеми теорії, організації, методології): [монографія]* / В.О. Шевчук. – К.: КДТЕУ, 1998. – 371 с.